

Debatt

SEVED APELQVIST:

Folksam och demokratin

Svensk tidskrift nr 2 innehöll en artikel av Eive R. Olsson under rubriken Demokrati — ett försäljningsargument? Artikeln kompletterades med en grovt vulgär helsidesillustration.

Med den läggning som är typisk för Eive R. Olsson startar argumentförvanskningen redan i ingressen till artikeln. Där sägs att Folksam i en annonskampanj hävdar att företaget är mer demokratiskt än andra. I fortsättningen sägs att Folksam enligt egen utsago har den mest genomtänkta demokratiska organisationen inom svenskt näringsliv. Längre fram påstås att enligt Folksams annonsering är "alltså inget annat företag inom svenskt näringsliv så folkstyrt som just Folksam". Det som verkligen sagts från Folksam i annonser i rikspresen är följande: "Det är inte troligt att något annat företag inom svenskt näringsliv har en mera genomtänkt demokratisk organisation än Folksam." Detta uttalande citeras i Olssons artikel men märkligt nog har inte artikelförfattaren och inte heller Svensk tidskrifts redaktion fattat nyansen eller inte haft lust att lägga märke till den måttfulla definitionen.

Olsson, som för några år sedan var engagerad i en process mot Folksam, vilken misslyckades både i Rådhusrätten och Hovrätten, anmälde utan framgång Folksam hos Kungl. Försäkringsinspektionen i oktober 1968. Han vände sig till Näringslivets Opinionsnämnd i november samma år. I anmälningsskrivelsen rörde han sig med ungefär samma argument som i den av Svensk tidskrift publicerade artikeln. I anmälan till försäkringsinspektionen gjorde han falskeligen gällande att "Folksam placerar jättemögenheter i KF på icke affärsmässiga principer, varigenom följer motsvarande

minskad återbäring för lurade delägare/försäkringstagare". Klokkt nog upprepade han inte denna direkt mot Folksam och indirekt mot den statliga tillsynsmyndigheten orimliga beskyllningen i sin anmälan till Näringslivets Opinionsnämnd.

Det är ett svårlöst problem att i stora företag och koncerner tillgodose kraven på demokratiskt inflytande. Det kan inte ske på annat sätt än genom representativa system. Så är förhållandet också inom svenskt försäkringsväsen. Försäkringslagen tillmäter försäkringstagareinflytandet i de ömsesidiga företagen avgörande betydelse men anger inte närmare normerna för hur detta inflytande tillfredsställande praktiskt skall tillgodoses. Lagstiftarna har med andra ord överlämnat till varje särskilt företag att med hänsyn till sin egenart söka sig fram till en ändamålsenlig lösning. I lagens förarbeten, främst gäller detta 1942 års försäkringsutrednings betänkande, behandlas tämligen ingående alternativa möjligheter att åstadkomma ett reellt delägareinflytande i de ömsesidiga bolagen. I företag med ringa antal delägare och med begränsat geografiskt verksamhetsområde kan delägarna själva utöva ett direkt inflytande på verksamheten. Om dessa förhållanden emellertid kompliceras genom en ökning av antalet delägare — exempelvis som i Folksam några miljoner försäkrade — och om delägarna är spridda över större områden är det däremot svårt att förverkliga den tanke som ligger till grund för den ömsesidiga försäkringsformen. Ett rösträttssystem som bygger på försäkringstagarnas direkta deltagande i bolagsstämman blir en tom formalitet utom i bolag med ringa antal delägare, konstaterar den nyss nämnda utredningen. För de större försäkringsföretagen

förordar utredningen att en representationsförsamling (delegatförsamling) utses, vilken beslutar i delägarnas ställe. Som en godtagbar lösning beskrivs Folksams dåvarande (1946) organisation, vilken senare på olika sätt utvidgats till förmån för delägarna. Det har kanske sitt intresse att SPP och Folksam var de enda exempel på större företag med tillfredsställande demokratisk organisation som lämnades av 1942 års försäkringsutredning, i vilken flera ledande försäkringsdirektörer medverkade under ordförandeskap av försäkringsinspektionens dåvarande chef, den allmänt uppskattade och respekterade O. A. Åkesson.

Man kan i princip tänka sig två olika sätt att utse delegerade till stämman. Antingen att försäkringstagarna i gemen väljer dem eller att de utses av yrkes- eller intresseorganisationer, vilka har anknytning till företaget i likhet med vad som är fallet i Folksam. Den ovannämnda försäkringsutredningen, liksom även 1958 års försäkringssakkunniga, uttalar sig klart till förmån för den senare metoden. Med hänvisning till företagna undersökningar konstateras att "en anknytning till viss intressegrupp är ägnad att starkt underlätta representationsfrågans lösning". Organisationer som utser försäkringstagarerepresentanter skall dock ha en verklig anknytning till företaget, dvs. kunna anses ideellt eller intressemässigt representera merparten av försäkringstagarna. Dessa kriterier är uppfyllda vad avser Folksam.

Genom att ett betydande antal dubbel-försäkringar förekommer är det svårt att exakt ange hur stor del av Folksams försäkringstagare som är medlemmar inom fackföreningsrörelsen eller konsumentkooperationen. Enbart de till LO anslutna fack-

förbunden har i Folksam grupplivförsäkringar som omfattar drygt 1,7 miljoner försäkringstagare. Det är knappast någon överdrift att säga att de kollektiva och individuella försäkringarna i Folksam från kooperativa och fackliga organisationer och dessas medlemmar utgör nära nog hela underlaget för Folksams verksamhet. Talet om att "Folksam kanske styrs av personer som fullständigt saknar delägarskap i bolaget" och att det i varje fall är "fullt möjligt att en sådan situation kan uppstå" faller på sin egen orimlighet. De som väljs som delegerade till Folksams stämmor har antingen själva olika individuella försäkringar eller kollektiva försäkringar i Folksam eller representerar företag och organisationer som har sina försäkringar i Folksam. I de flesta fall, kanske alla, har stämmodelegerade både egna försäkringar i Folksam och representerar organisationer och företag som är delägare i Folksam genom sina försäkringar.

Försäkringstagarerepresentationen i bolagets högsta beslutande organ avser som bekant att säkerställa ett inflytande över de allmänna riktlinjerna för bolagets verksamhet samt att skapa insyn i dess allmänna förvaltning. För att få fram ett direkt försäkringstagarinflytande i fråga om andra för konsumenterna väsentliga delar av verksamheten — utformningen av försäkringskyddet och skaderegleringen — har Folksam under de senaste tjugo åren inrättat en rad speciella nämnder och råd med majoritetsinflytande för försäkringstagarna. Detta gäller inte minst hela raden av skadeprövningsnämnder, bland vilka kan nämnas LO-Folksams skadeprövningsnämnd, TCO-Folksams skadeprövningsnämnd, SALF-Folksams skadeprövningsnämnd, Folksam-Motororganisationernas skadeprövnings-

nämnd, Folksam-Yrkesbilismens skadeprövningsnämnd och Folksams sportskadenämnd. Det är uppenbart att dessa nämnder representerar vitt skilda områden av befolkningen och samhällslivet. Nära knuten till denna organisation är också Ombudsmannen

RED.:

Eftersom hr Apelqvists genmäle till Eive R. Olssons artikel Folksamdemokrati snarast riktar sig mot Svensk Tidskrift är en redaktionell kommentar motiverad.

Först vill vi understryka att orsaken till att artikeln publicerats ingalunda är en ovilja mot kooperativa företag — försäkringsbolag — eller andra. De är värdefulla konkurrensfaktorer i vår blandekonomiska marknadstruktur. Men rätt skall vara rätt. Företag av denna karaktär, som ingår i den socialdemokratiska storfinanssen och i sitt nära faktiska samarbete med socialdemokratiens andra organisationer företräder krav på en demokratisk socialism, måste ha full täckning för sina påståenden att de "troligen" representerar "en mera genomtänkt demokratisk organisation" än andra försäkringsföretag. (Vi har fattat nyansen, tror hr Apelqvist att läsarna av annonsen gör det? Reagerar de inte just som hr Olsson?) Om i så fall inte täckning finns är det fråga om tillrättalagd propaganda, där man knyter samman den egna reklamen med socialdemokraternas anspråk på att vara de enda sanna företrädarna för de demokratiska strävandena här i landet.

Hr Apelqvist anstränger sig att med en argumentation på skruvar visa att Folksams bolagsstämma är så demokratisk som möjligt i denna onda värld. Folksams ledning har

för skadeprövning som inte har någon motsvarighet på annat håll inom svenskt försäkringsväsen. Hans självständiga ställning markeras bl. a. av att han inte sorterar under direktionen utan direkt under stämmorna, vald av stämooombuden/delägarna.

tänkt igenom det svåra problemet och gjort så gott den kunnat. Vi tycker faktiskt inte att lösningen är genomtänkt, tvärtom tycker vi att den utgör en icke genomtänkt kapitulation inför svårigheterna. Det är en klassisk nödfallsutväg (eller ett diktaturknep) att säga att eftersom vissa intressegrupper står varandra nära kan man likaväl låta det ledande skiktet i den ena gruppen representera också menige man i den andra. De små enskilda behöver inte personligen höras. Genom sin socialekonomiska (ev. också ideologiska) bindning till komplexet av intressegrupper bör de kunna känna sig representerade — fast de inte har personlig rösträtt.

Detta är fiktiv demokrati. Ty faktum kvarstår, en försäkringstagare, som icke är medlem av LO eller KF kan icke i någon som helst mening sägas vara representerad av ett antal delegater hämtade ur toppskiktet i dessa organisationer. Han har inte ens haft tillfälle att vara med om att utse detta skikt. Och en känsla av förtroende hos KF-medlemmen eller LO-mannen gentemot de egna ledarna i dessa organisationer är inte detsamma som personlig rösträtt i det egna ömsesidiga försäkringsbolaget.

Det framgår av hr Apelqvists genmäle att han är bekymrad inför det svåra demokratiska principproblem, som hans företag presenterar honom. Vi är glada över det, liksom över den sympatiska tonen i hans

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, appearing to read "Handwritten text at the top of the page".

inlägg. Får vi därför antyda en väg för honom att lösa problemet. Det är gemensamt för alla stora organisationer och synes ytterst bero på att en enskild människa icke vill göra en större bevakningsinsats inom de intressekollektiv han tillhör, än vad som motsvarar hans konkreta och direkt överskådbara intresse. I dagens genomorganiserade samhälle hinner han icke något annat. Varför då inte konstruera en på personlig rösträtt uppbyggd bolagsstämma, där delegaterna har så stora arvoden att uppgiften blir ekonomiskt intressant och till på köpet stimulerar dem till att skaffa sig fördjupade kunskaper om försäkringsbranschens för-

hållanden. Att använda arvoden som medel att skapa motivation är en inom både politiken och den enskilda företagsamheten sedan länge använd utväg.

Visst, hr Apelqvist och hans direktion får en annan och mera självständig, frågvis och besvärlig bolagsstämma att arbeta tillsammans med. Men det är just god demokrati!

Slutligen, vi förstår hr Apelqvists reaktion inför den "grovt vulgära" karikatyr, som vi tillät oss använda som illustration till Folksamdemokratin. Nöjet av jakt beror som bekant på vilken sida av gevärsmynningen man befinner sig.

Handwritten text on the left side of the page, appearing to be a continuation of the article or a separate note, starting with "Handwritten text on the left side of the page".

Handwritten text on the right side of the page, appearing to be a continuation of the article or a separate note, starting with "Handwritten text on the right side of the page".